

स्वामी रामानंद तीर्थ मराठवाडा विद्यापीठ, नांदेड

अभ्यासक्रम

बी.ए. तृतीय वर्ष
संस्कृत

जून २०१०

सादरकर्ता
संस्कृत अभ्यासक्रम निर्मिती मंडळ,
स्वामी रामानंद तीर्थ मराठवाडा विद्यापीठ, नांदेड.

नियम

- १) बी.ए. तृतीय वर्षाचा हा अभ्यासक्रम शैक्षणिक वर्ष २०१० पासून लागू करण्यात येत आहे.
- २) प्रत्येक पेपर १०० गुणांचा असून त्यापैकी ८० गुण बाह्य मूल्यांकनावर आधारित असून २० गुण अंतर्गत मूल्यांकनावर आधारित असतील.
- ३) अंतर्गत मूल्यांकनाच्या २० गुणांपैकी १० गुण लेखी स्वरूपाचे असून यामध्ये निबंध, श्रुतलेखन, प्रश्नोत्तरलेखन, वस्तुनिष्ठ प्रश्नोत्तरे इत्यादी असावीत तर १० गुण मौखिक स्वरूपाचे असून त्याचे मूल्यांकन पाठांतर, पेपरवाचन, संवाद इत्यादी माध्यमातून करावे.

अध्यक्ष

संस्कृत अभ्यासक्रम निर्मिती मंडळ
स्वा.रा.ती.म.विद्यापीठ, नांदेड

संस्कृत अभ्यासक्रम
कला तृतीय वर्ष
जून २०१० पासून लागू

पेपर V	वेद व वैदिक इतिहास	१००
पेपर VI	भाषाविज्ञान व अलंकारशास्त्र	१००
पेपर VII	संस्कृतभाषा नैपुण्य	१००

कला तृतीय वर्ष
पेपर -V
वेद व वैदिक इतिहास

एकूण गुण १००

(बाह्य मूल्यमापन ८० गुण तर अंतर्गत मूल्यमापन २० गुण)

१) ऋग्वेदसूक्ते ४०

- i. अग्नि (I-१)
- ii. सवितृ (I-३५)
- iii. उषस् (I-४८)
- iv. आपः (VII-४९)
- v. पुरुष (X-९०)
- vi. वाक् (X-१२९)
- vii. श्रद्धा (X-१५१)
- viii. संज्ञान (X-१९१)

अथर्ववेदसूक्ते

- i. भूमि (XII-१, ऋचा १ ते १०)

२) केनोपनिषद् (संपूर्ण) २०

३) वैदिक-साहित्य-इतिहास २०

- i. संहिता
- ii. वेदांग
- iii. ब्राह्मण
- iv. आरण्यक
- v. उपनिषद्

संदर्भग्रंथ

१. ह.दा.वेलणकर ऋक्सूक्त वैजयंती
वैदिक संशोधन मंडळ प्रकाशन, पुणे.
२. ह.दा.वेलणकर ऋक्सूक्तशती
भारतीय विद्याभवन प्रकाशन, मुंबई.

३. बी.बी.चौबे द न्यू वैदिक सलेक्शन भाग I व II
भारतीय विद्याभवन प्रकाशन, मुंबई.
४. डॉ. हरिदत्त शास्त्री ऋक्सूक्त संग्रह
साहित्य भांडार, सुभाष बाजार मेरठ.
५. डॉ.रामकृष्ण आचार्य ऋक्सूक्त समुच्चय
विनोद पुस्तक मंदिर, आगरा.
६. यमुनाप्रसाद त्रिपाठी केनोपनिषद्
मोतीलाल बनारसीदास, दिल्ली.
७. संपादन केनोपनिषद
गीताप्रेस गोरखपुर प्रकाशन
८. श्री.भा. वर्णेकर भारतीय साहित्याचा इतिहास
महाराष्ट्र विद्यापीठ ग्रंथनिर्मिती मंडळ, नागपुर.
९. ग.शा.मुसळगावकर वैदिक साहित्य का इतिहास
चौखम्बा संस्कृत संस्थान, वाराणसी
१०. सिंधु डांगे भारतीय साहित्याचा इतिहास
महाराष्ट्र विद्यापीठ ग्रंथनिर्मिती मंडळ, नागपुर.
११. वि.वा. करंबेळकर संस्कृत साहित्याचा सोपपत्तिक इतिहास
शारदा प्रकाशन, नागपुर.

कला तृतीय वर्ष
पेपर -VI
भाषाविज्ञान व अलंकारशास्त्र

एकूण गुण १००

(बाह्यमूल्यांकन ८० गुण व अंतर्गत मुल्यांकन २० गुण)

- १) भाषाविज्ञान ४०
- अ) भाषा विज्ञान
- i. भाषाविज्ञानाची परिभाषा
  - ii. भाषाविज्ञानाची उपयोगिता व महत्त्व
- ब) भाषा
- i. भाषेची परिभाषा
  - ii. भाषेचे विविधरूप
  - iii. भाषा परिवर्तन
  - iv. भाषेची उत्पत्ति
- क) भाषांचे वर्गीकरण
- i. वर्गीकरण : प्रयोजन व आधार
  - ii. आकृतिमूलक वर्गीकरण
  - iii. पारिवारिक वर्गीकरण
  - iv. भारोपीय भाषापरिवार
  - v. प्राचीन भारतीय आर्यभाषा
- ड) वाक्य, ध्वनिविज्ञान
- i. वाक्यविचार
  - ii. ध्वनिविज्ञान
  - iii. अर्थविचार
- २) अलंकारशास्त्र २०
- अ) काव्यप्रकाश उल्लास १० (निवडक अलंकार)
- i. उपमा
  - ii. अनन्वय
  - iii. उत्प्रेक्षा
  - iv. ससन्देह

v. अतिशयोक्ति	vi. दृष्टान्त
vii. व्यतिरेक	viii. तुल्ययोगिता
ix. विभावना	x. विशेषोक्ति
xi. अर्थान्तरन्यास	xii. भ्रान्तिमान

ब) काव्यालंकार भामह(प्रथम परिच्छेद) १०

क) काव्यसिद्धान्त १०

- i. रससिद्धान्त
- ii. रीतिसिद्धान्त
- iii. अलंकार सिद्धान्त

संदर्भ ग्रंथ

१. राजकिशोरसिंह संस्कृतभाषाविज्ञान
विनोद पुस्तक मंदीर, आगरा.
२. डॉ.नरेश मिश्र भाषा और विज्ञान
निर्मल पब्लिकेशन, दिल्ली.
३. प्र.न.जोशी सुबोध भाषाशास्त्र
स्नेहवर्धन प्रब्लिशिंग हाऊस, पुणे.
४. डी.डी.शर्मा संस्कृतभाषा का इतिहास
चौखम्बा विद्याभवन, वाराणसी.
५. आचार्य सीताराम चतुर्वेदी वाग्विज्ञान (भाषाशास्त्र)
चौखम्बा विद्याभवन, वाराणसी.
६. अनु.डॉ.विश्वनाथप्रसाद भाषा
मोतीलाल बनारसीदास, दिल्ली.
७. अनु.उदय नारायण तिवारी भाषाविज्ञान
मोतीलाल बनारसीदास, दिल्ली.

८. बटुकनाथ शर्मा काव्यालंकार
चौखम्बा संस्कृत संस्थान, वाराणसी.
९. वा.के.लेले शैलीशास्त्रज्ञ भामह
मानसन्मान प्रकाशन, पुणे.
१०. श्री.कृ.अर्जुनवाडकर काव्यप्रकाश
देशमुख आणि कंपनी, पुणे.
११. श्री.कृ.अर्जुनवाडकर काव्यप्रकाश
ज्ञानमुद्रा प्रकाशन, पुणे.
१२. दि.मो.हातवळणे काव्यप्रकाश
साहित्य सेवा प्रकाशन,
पुना ओरियंटल बुक हाऊस, पुणे.
१३. म.म.गंगनाथ झा काव्यप्रकाश
चौखम्बा संस्कृत संस्थान, वाराणसी.
१४. डॉ.स.रा.गाडगीळ काव्यशास्त्र प्रदीप
व्हीनस प्रकाशन, पुणे.
१५. ग.त्र्यं.देशपांडे भारतीय साहित्यशास्त्र
पाप्युलर बुक डेपो, मुंबई.
१६. म.म. पी.व्ही. संस्कृत काव्यशास्त्र का इतिहास
काणे अनु.डॉ.इंद्रचंद्र शास्त्री मोतीलाल बनारसीदास, दिल्ली.
१७. डॉ.कृष्णकुमार अलंकारशास्त्र का इतिहास
साहित्य भण्डार, सुभाष बाजार, मेरठ.

कला तृतीय वर्ष
पेपर -VII
संस्कृत भाषा नैपुण्य

एकूण गुण १००

(बाह्यमूल्यांकन ८० व अंतर्गत मूल्यांकन २० गुण)

१) नाटक	४०
i. अभिज्ञानशाकुन्तलम् - कालिदास अंक १ ते ४	
२) मुक्तक काव्य	२०
i) भामिनीविलास (प्रास्ताविकविलास)	
३) व्याकरण	२०
i) समासप्रकरणम्	
ii) कर्तरि-कर्मणि प्रयोग	

संदर्भ ग्रंथ

१. सं.निरुपण विद्यालंकार	अभिज्ञानशाकुन्तलम् साहित्य भांडार, मेरठ.
२. सुबोध पंत	अभिज्ञानशाकुन्तलम् मोतीलाल बनारसीदास, दिल्ली.
३. राधेश्याम मिश्र	भामिनीविलास चौखम्बा संस्कृत सीरिज, वाराणसी.
४. सुरेन्द्रदेव शास्त्री	लघुसिद्धान्त कौमुदी चौखम्बा संस्कृत संस्थान, वाराणसी.
५. प्रा.म.दा.साठे डॉ.श्री.ल.आठलेकर	लघुसिद्धान्त कौमुदी संस्कृत विद्या परिसंस्था, पुणे-३०.